

anomenats BIGAE (que no eren de càrrega, com *poutre* i *saumèt*, sinó de tir), primer perquè en aquest sentit el mot aviat esdevingué arcaic en llatí, havent passat a designar un carruatge; després perquè el característic de les BIGAE era formar parella, i res d'això no hi ha en la *biga* romànica.⁵ En un sentit anàleg Wartburg es fixa (*FEW* I, 356) —tot dubtant, però, de l'etimologia BĪGA— en què l'oc. mod. *bigu* (> francès *bigue*) vol dir «forte pièce de bois de sapin dont on se sert, seule ou ajustée avec une autre, pour soulever de gros fardeaux, à l'aide de palans attachés au sommet de le dite pièce», plur. *bigues* «réunion de deux bigues dont on fait par leurs têtes une sorte de Croix de Saint André --- pour l'emploi soit pour mâter ou démâter un navire --- soit pour charger ou décharger un bâtiment» (Jal, 291, sense documentació), Pezenàs *bigu* «couple de barre en bois servant à faire monter les tonneaux sur une charrette», italià *biga* «grosso albero d'un sol fusto che si usa per alcuni lavori di forza sulla nave e negli arsenali; il nome si estende pure a una coppia di tali alberi, uniti per formare l'apparecchio chiamato più propriamente *capra* o *capria*» (*Diz. di Mar.*; Tommaseo):⁶ ni d'aquest ni de l'oc.-fr. *bigue* no hi ha dades sinó en data recent.

De tot això voldria deduir Wartburg que es va partir de la idea de 'tronc de dos cavalls'; però insisteix que no és gaire versemblant la persistència d'aquesta acc. arcaica en romànic; creure que l'ibero-romànic i oc. *biga*, en el sentit del fr. *poutre*, surti d'aquest oc. i it. mod. *biga* 'càbria de dos pals' és molt difícil de concebre, ja des d'un punt de vista merament semàntic abstracte, i pitjor si pensem que el sentit hispànic de *biga* està documentat bé i contínuament des del S. XII mentre que l'accepció marina és local i recent; com que *biga* en el sentit del francès *poutre* no es troba en italià, hem de creure que es tracta d'una aplicació especial i recent del significat de 'peça de fustam', que va passar de l'occità a l'italià.⁷

Més digna d'atenció sembla la idea de Schuchardt (*ZRPb.* xxxiv, 268), que amb ocasió del sobreselvà *bigl*, *bagl*, 'batolles, flagell de batre' (segons ell un diminutiu *BIGELLU), suggereix que l'hispànic *biga* partís de BĪGA en un sentit suposat de 'jou per junyir o collar dos animals'.⁸ Per a això recolza en un exemple isolat de l'oc. ant. *biga*, en un sirventès de Bernart Alanhan de Narbona (primera meitat del S. XIII), on sembla tenir el significat de 'jou': «trop sofferà <a>l cel greu *biga* / selh que d'autruy grays engrais-sa». Per desgràcia, no hi ha article *biga* en el PSW (fa gran falta un estudi de *biga* en oc. ant.) i del poema d'Alanhan no ens són accessibles més que aquests dos versos citats per Raynouard:⁹ en realitat, ací també es podria tractar de l'obrer que porta una *biga* sobre l'esquena o bé es pot tractar de la carreta o del timó de la carreta més aviat que del jou. El fet és que el jou forma curvatures (o bé uns travessers que fan l'ofici d'elles), i això no serveix gaire com a base semàntica de 'biga' o de 'batolles', fustes rectes per essència.

Tot sospesat, si cal partir de BĪGA, res no em sembla millor que suposar que aquest nom es vagi transmetre al timó a què van junyits o collats els dos animals: de la descripció de Pollack resulta clar que en l'antic carro de cursa, comptava poc la part de carro pròpiament dit, tant era curt, baix i lleuger, i la peça essencial era el timó: des d'ací el pas a 'pal, tronc', i 'biga', ja era fàcil, cf. murc. ant. *timón* 'vara', 'pal', bereber *atemmu*, marroq. *tammun* 'pal del paller'; d'altra banda ja és sabut que en el sentit genèric de 'biga' ha estat corrent (en castellà, etc.) d'usar *madero* o *juste*. Pensarem encara en el nostre *tronc* i castellà *tronco* 'grup de dues bèsties enganxades', on la idea fonamental és la del tronc que les enllaça: ara bé el trànsit semàntic en sentit invers no era menys fàcil; cf. angl. *beam* 'biga' i 'timó'.

I que el sentit primitiu del romànic *biga* havia estat més ampli que l'ibero-romànic ho prova segons sembla un grup de mots situats a l'extrem oposat de la Romània, vers el qual cridà l'atenció Pascu (*Rumänische Elementen in den Balkansprachen*, p. 26; *ARom.* ix, 300; oposant-se a una vaga etimologia de Jokl, *Ling. u. kulturhist. aus d. Ber. des Alban.*, p. 149, el qual partia de l'arrel indoeur. wī- 'torçar'): albanès *vig*, *vik*, *viku* (*vigu*) «timon de la charrue», «brancard», «pont de passage fait d'une poutre»,¹⁰ albanès *bigë* 'branca', macedo-roms. *bigë* «rameau chargé de fruits, moissine», *viga* «moissine, gaulle», Brescia *bighe* «frondi d'abete» (cita de Gustav Meyer).¹¹

¿Es va canviar BĪGA 'tronc de dos o carreta' en 'timó' ja en llatí vulgar? És ben possible, per més que els passatges llatins en què podríem recolzar la idea no són del tot inequívocs. Així, quan Varró, en un gentil epigrama, escrivia: «properate vivere, pueræ, qua sinit aetatula ludere, esse, amare et Veneris tenere *bigas*», ja es podria tractar del timó o del jou que uneix noia i noi en l'amor, més aviat que del carro matrimonial que tiren entre dos, car amb això la dita perd en la seva gràcia maliciosa, i allò és el que em sembla indicar el verb *tenere* (que no és 'tirar'), però l'altra interpretació no es podria descartar del tot. I encara en rigor es podria dir el mateix d'un passatge de glosses (*bigae*: «ubi duo equi curru junguntur», *CGL* v, 348.19) i d'un gramàtic (*bigae*: «dicuntur quibus duo equi copulantur», en *Gramm. Suppl.*, 241.17), car al qui vulgui entendre 'dos cavalls que s'uneixen a un carro' i no 'dos cavalls que s'uneixen mitjançant el timó' no se li podrà oposar una negació conclouent, tot i que això últim és interpretació menys forçada.

DERIV.: *Bigada*. *Bigal* 'columna vertebral' lleidatà, tortosí (així en nota de Mestre i Noè, copiada a l'IEC el 1930), 'home molt alt' men., 'home desgarrat', eiv. «zafio» (Pz. Cabrero); *bigalot* 'tros de llenya gruixut', 'totxo' mall., 'rectangle de fusta foradat on el sabater fixa la sabata per batre la sola' mall. i eiv.¹² (*AlcM*, § 1a i gravat), *bigalotada*. *Bigam*. *Bigat*. *Bigatge*. *Bigó*. *Bigota*, veg. supra, n.; *bigotera* 'bigota' [1465]. *Bigotxa* valenciana. *Biguer*. *Embigar*; *embigat* [1879].¹³ *Bigàs* aran. = *bigal* 'columna vertebral'.